

Žymiausi pasaulio ir Lietuvos muzikos pedagogikos teoretikai ir praktikai

Muzikinio ugdymo koncepcijų autoriai

E. ŽAK-DALKROZAS E. JAQUES-DALCROZE 1865 – 1950

Ženevos konservatorijos profesorius, pedagogas, kompozitorius, muzikos propagandistas. 1910 m. Ženevoje įsteigė Muzikos ir ritmo mokyklą. Panašios mokyklos (vėliau pavadintos E. Žak-Dalkrozo institutais) buvo įsteigtos Vienoje, Paryžiuje, Londone, Stokholme, Barselonoje, Niujorke, Maskvoje ir kitur. E. Žak-Dalkrozas daugelį metų įvairiose pasaulio šalyse vesdavo praktinius užsiėmimus, įgijo daug pasekėjų. Parašė per 1000 straipsnių, paskaitų rinkinių.

Koncepcijos idėjos:

- Sėkmingas muzikos mokymas yra toks mokymas, kuris paremtas muzikalumu, t.y. emocine reakcija į muziką
- Išraiškos priemonių mokymas neturi slopinti emocinio santykio su muzika.
- Muzikinis ugdymas turi remtis muzikos suvokimu. Klausos ugdymas turi eiti pirma intelektualaus muzikos pažinimo.
- Vaikai lengviausiai ir greičiausiai įsisavina muziką, kai jiems sudaromos sąlygos kūno judėjimu išreikšti muzikos esmę.
- Muzikos raiškos pagrindas – ritmas. Jo išgyvenimas ir atkūrimas yra itin paveikus.
- Ritmo raiška kūno judesiais grindžiama improvizavimu.
- Improvizuodamas vaikas kūrybiškai išreiškia savo individualumą, asmeninį santykį su muzika.

KARLAS ORFAS CARL ORFF 1895 – 1982

Kompozitorius, dramaturgas, pedagogas, aktorius. Įsteigė Muzikos, šokio ir gimnastikos mokyklą (Miunchenas, 1924). K. Orfo sukurta vaikų muzikinio ugdymo sistema (Šulverkas) išplito įvairiose pasaulio šalyse. Daugelyje jų sukurti adaptuoti Šulverko (Schulwerk) nacionaliniai variantai.

Koncepcijos bruožai:

- Svarbiausias K. Orfo sistemos tikslas – muzikavimo pagalba ugdyti grožio ir gėrio pajautą, mokyti muzika išreikšti tai, kas vienija įvairių tautų žmones.
- Sistema grindžiama vaiko poreikiu judėti, improvizuoti, dainuoti. Naudojama pantomima, žodžio, vaidybos elementai.
- Į muzikos pasaulį vaikai turi eiti per aktyvų muzikavimą, kurio tikslas yra ne rezultatų demonstravimas, o muzikavimo procesas, kūrybinės saviraiškos džiaugsmas.
- Kūryba – tai žmogaus ugdymo tikslas ir kelias. Vaikų kūrybinės galios ugdomos muzikuojant elementariais muzikos instrumentais, pasižyminčiais paprastumu, puikia skambėjimo kokybe, grojimo patogumu.
- Muzikuojant sekama liaudinio muzikavimo tradicijomis.

ZOLTANAS KODAJIS ZOLTAN KODALY 1882 – 1967

Vengrų kompozitorius, folkloristikos daktaras, profesorius, akademikas, pedagogas, visuomenės veikėjas. Kartu su buvusiu mokiniu kompozitoriumi B. Bartoku bei kitais muzikais rinko ir tyrinėjo autentišką vengrų liaudies muziką. Suformavo vengrų muzikos nacionalinę stilistinę mokyklą. Sukūrė originalią vaikų muzikinio

ugdymo sistemą. Z. Kodajo pasekėjai populiarino jo metodą, o kartu ir reliatyviąją solmizaciją, daugelyje pasaulio šalių.

Pagrindiniai koncepcijos bruožai:

- Muzikinio ugdymo tikslas – muzikos pagalba puoselėti vaikuose grožio ir gėrio vertybes. „Jeigu neįsikišysime kaip galima anksčiau atsparumo prieš blogos muzikos marą, žmogus neišvengiamai taps jo auka“, – rašė Z. Kodajis.
- Kodajaus sistema paremta:
- Choriniu dainavimu. Svarbiausia – išugdyti muzikinę klausą. Dainavimas a capella – tikroji ir rimčiausia muzikinių gabumų ugdymo mokykla.
- Solfedžiavimu. „Solfedžio – muzikos supratimo alfa ir omega“, – pabrėždavo Z. Kodajis. Mokant solfedžiuoti naudojama reliatyvi solmizacija. Siekiama, kad visi gerai skaitytų muzikos raštą, tarsi knygos tekstą.
- liaudies daina, kuri laikoma muzikinio lavinimo mokykloje pagrindu.

ŠINIČI SUZUKIS SHINICHI SUZUKI 1898 – 1998

Japonų muzikos pedagogas (smuikininkas), sukūręs dešimt Suzuki mokymo groti smuiku metodo tomų. Tai meistriškai nuosekliai, kruopščiai, nežymaus sunkėjimo tvarka atrinkti muzikos kūriniai, kuriuos grieždami vaikai ugdo jautrumą muzikai, intelektą, muzikos supratimą. Š. Suzukio teigimu, „menas – tai žmogus“, tai „sielos su siela bendravimas“.

Koncepcijos pagrindiniai bruožai:

- Muzikos kalba, kaip ir gimtoji kalba, įsivainama nevalingai. Todėl nuo pat gimimo reikia vaikui sudaryti sąlygas nuolatos girdėti puikią muziką.
- Reikia pasiekti, kad kiekvienas vaikas išmoktų muzikuoti. Nuo dviejų ar trejų metų vaikai turi pradėti groti koku nors instrumentu.
- Tėvų priedermė yra skatinti, palaikyti vaiko norą groti, kartu su juo muzikuoti ansamblyje.
- Mokantis reikalinga vidinė ramybė, dėmesingumas, dvasinis nusiteikimas. Dvasia yra tai, ką reikia išreikšti, o ne išskaičiuoti.
- Pamokoje vyrauja tik viena idėja. Nereikia persistengti mokant, vaikai turi kai ką atrasti patys.
- Pirmą muzikuojama iš klausos. Tik vėliau mokoma natų. Grojimo technika įgyjama ne pratimų, o gražių melodijų atlikimo pagrindu.

D. KABALEVSKIS DMITRIJ KABALEVSKIJ 1904 – 1987

Rusų kompozitorius, pianistas, dirigentas, Maskvos konservatorijos profesorius, visuomenės veikėjas, menotyros daktaras, Pedagogikos mokslų akademijos akademikas, Tarptautinės Muzikinio ugdymo asociacijos garbės prezidentas, Vokietijos, Meksikos konservatorių garbės daktaras. Sukūrė naują muzikinio ugdymo mokykloje metodiką, kurios tikslas – mokinių muzikinės ir bendrosios dvasinės kultūros ugdymas. Pedagoginės koncepcijos didaktiniai bruožai:

- Muzikos mokoma ne kaip „dėstomo dalyko“, o kaip meno patyrimo.
- Žavėjimasis muzikos šedevrais, jų įsivainimas – kelias į vaikų dvasinę, dorovinę kultūrą, asmenybės brandą. Žinios apie muziką, jos kalbą yra tik priemonė, padedanti suprasti muzikos grožį.
- Vaikai klausosi daug vertingos įvairių žanrų muzikos. Taip ugdymas jautrus ir muziką suprantantis klausytojas.
- Mokymas paremtas mokinių kūrybine saviraiška emociškai dainuojant, kartu su mokytoju samprotaujant, diskutuojant, vertinant muziką, savo dainavimą, muzikavimą.
- Mokymo(si) pradinis taškas – daina, šokis, maršas, t.y. vaikams pažįstamos muzikos sritys, padedančios „tiesti tiltus“ į stambiąją muzikos formų kūrinius.

Lietuvos muzikos pedagogikos klasikai

JUOZAS ŽILEVIČIUS
1891 – 1985

Kompozitorius, pedagogas, muzikologas, visuomenės veikėjas, lietuvių muzikos pedagogikos pradininkas. Baigęs Palangos progimnaziją, pasimokęs muzikos pas Plungės vargonininką N. Sasnauską, pats nuo 1908 metų ėmėsi vargonininkauti ir vadovauti chorui. Kilus I pasauliniam karui pasitraukė į Peterburgą, kur studijavo konservatorijoje ir dirbo šv. Kotrynos berniukų gimnazijoje. 1920 m. grįžęs į Lietuvą padėjo steigti Kaune operos teatrą, rengė simfoninius koncertus, buvo pirmosios Lietuvos Dainų šventės iniciatorius ir organizatorius. 1922 m. paskirtas Švietimo ministerijos meno skyriaus viršininku. 1924 m. persikėlė į Klaipėdą, dirbo Klaipėdos konservatorijoje. 1929 m. emigravo į JAV.

Parengė pirmąsias muzikos programas bendrojo lavinimo mokykloms, organizavo kursus Lietuvos muzikos mokytojams, redagavo žurnalus „Muzikos menas“, „Muzika“, „Muzikos almanachas“. Kartu su D. Andruliu išleido pirmąjį lietuvišką muzikos vadovėlį „Jaunas dainininkas“. Rengdamas muzikos mokymo programas ir vadovėlį, publikuodamas straipsnius žurnaluose, J. Žilevičius formavo muzikinio ugdymo turinį ir metodiką, darė didelę įtaką Lietuvos muzikinio ugdymo plėtrai ir muzikos pedagogikos teorijai.

JONAS ŠVEDAS
1909 – 1971

Gimė 1909 m. Liepojoje. Baigė Klaipėdos S. Šimkaus konservatoriją, grojo Kauno operos teatre, dėstė Kauno berniukų gimnazijoje. Įkūrė dainų ir šokių ansamblį „Lietuva“, konservatorijoje įsteigė Liaudies muzikos katedrą. Periodinėje spaudoje publikavo straipsnius apie muzikinio ugdymo problemas: pamokų turinio ir metodikos atnaujinimas, chorinės veiklos plėtra ir meninio lygio gerinimas, muzikos mokytojų kvalifikacijos kėlimas. Atnaujino muzikos mokymo programą, išleido knygelę-vadovėlį „Skudučiai“ ir penkių dalių vadovėlį „Muzika“, skirtą viduriniosioms klasėms.

JUOZAS BANAITIS
1908 – 1967

Gimė 1908 m. Eržvilke. Baigė Kauno J. Naujalio muzikos mokyklą. Dėstė muziką Kauno III gimnazijoje. 1953 m. įkūręs Kultūros ministeriją dirbo ministro pavaduotoju. Aktyviai dalyvavo Lietuvių muzikų draugijos veikloje, publikavo straipsnius periodinėje spaudoje. Kartu su J. Švedu parengė penkių dalių vadovėlį „Muzika“. Jo iniciatyva buvo sudarytas ir Švietimo ministerijos patvirtintas privalomų muzikos mokymo priemonių sąrašas, o žurnale „Muzikos barai“ – muzikos mokymo problemoms skirtas skyrelis.

VLADAS JAKUBĖNAS
1904 – 1976

Kompozitorius, pianistas, dirigentas, muzikologas ir visuomenės veikėjas. Gimė Biržuose, mokėsi Rygos ir Berlyno konservatorijose. Baigiantis karui, kaip daugelis lietuvių inteligentijos atstovų, emigravo į Vakarų. Išspausdino daugiau kaip 600 straipsnių apie muziką ir muzikinį ugdymą, tarpe jų paminėti „Muzikos mokytojų rengimo klausimu“ (1934) ir „Muzikos švietimo klausimu“ (1934).

DOMAS ANDRULIS
1896 – 1973

Gimė Kelmės rajone, lankė Kelmės bažnytinį chorą, mokėsi vargonininkauti. Nuo 1914 m. vargonininkavo Vaiguvoje, Kurtuvėnuose, dirbo mokytoju Šakynoje, o nuo 1922 m. Žagarėje. 1924 metais įstojo į Klaipėdos konservatoriją, kurią baigęs dėstė muziką Palangos vidurinėje mokykloje, vėliau Plungės ir Telšių gimnazijose. Talkino J. Žilevičiui parengiant vadovėlį „Jaunas Dainininkas“, spausdino straipsnius muzikos mokymo ir metodikos klausimais žurnaluose „Muzika“, „Muzikos menas“, „Muzikos barai“.

ANTANAS BUDRIŪNAS
1902 – 1966

Gimė Biržų raj. Paberžėje. Mokėsi Kauno konservatorijos fortepijono ir vargonų, vėliau kompozicijos klasėse. Ilgą laiką vadovavo Žemės ūkio akademijos chorui, dirbo valstybinės konservatorijos choro dirigavimo

katedros vedėju, profesoriumi. Parašė daug straipsnių chorvedybos metodikos ir muzikos istorijos klausimais, muzikos vadovėlį ir vidurinių bendrojo lavinimo mokyklų VIII klasei (1960).

JUOZAS KAROSAS **1890 – 1981**

Kompozitorius, choro dirigentas, pedagogas. Gimė Anykščių raj. Sproguičio kaime. Studijavo Rygos konservatorijoje, ten suorganizavo Rygos lietuvių chorą, dėstė muziką lietuvių gimnazijoje. 1930 metais persikėlė į Kauną, dirigavo „Dainos“ draugijos chorui ir radijo simfoniniam orkestrui, mokytojavo. 1945 – 1956 metais Klaipėdos muzikos mokyklos direktorius, mokytojų instituto dėstytojas. Vėliau – VPI docentas, konservatorijos profesorius. Dar tarpukario Lietuvoje skelbė spaudoje straipsnius muzikinio ugdymo klausimais, o 1938 metais parašė muzikos vadovėlį bendrojo lavinimo mokykloms „Garsų keliais“.

Dabartinių muzikos vadovėlių autoriai

EDUARDAS BALČYTIS

Gimė 1937 m. Pauparių kaime, Šilutės rajone. Mokėsi Švėkšnos vidurinėje mokykloje, Klaipėdos muzikos mokykloje (dabar Klaipėdos konservatorija). 1962 m. įsigijo muzikos mokytojo specialybę Vilniaus pedagoginiame institute ir pradėjo dirbti Šiaulių pedagoginiame institute. 1971 – 2000 m. vadovavo šios aukštosios mokyklos Muzikos katedrai. 1968 metais Maskvoje apgynė kandidatinę disertaciją, 1994 m. LMA habilitacinį darbą tema „Muzikinio ugdymo Lietuvos bendrojo lavinimo vidurinėje mokykloje (V – XII klasė) sistema“.

Svarbiausi darbai: muzikos vadovėliai bendrojo lavinimo mokyklos vidurinėms (V – X) klasėms (nuo 1971 m. iki šiol), knygos mokytojams, monografija „Muzikos mokymo IV – VIII klasėse pagrindai“ (1986), muzikos mokymo programos, fonochrestomatijos (plokštelėse, audiokasetėse, CD) mokyklai, apie 180 mokslinių, metodinių, publicistinių straipsnių, recenzijų ir kt.

ALBINA KATINIENĖ

Gimė 1930 m., mokėsi Kauno J. Gruodžio aukštesniojoje muzikos mokykloje, baigė Lietuvos valstybinę konservatoriją, 1974 m. Maskvoje apgynė daktaro disertaciją „5 – 7 metų vaikų vokalinės veiklos formavimo sąlygos“, o 1994 m. – habil. dr. darbą „Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje“. Dirbo Pedagogikos MTI vyresniąja moksline bendradarbe, Vilniaus pedagoginio universiteto dėstytoja. Nuo 1996 metų – profesorė. Katinienės didžiausias indėlis į ikimokyklinį muzikinį ugdymą Lietuvoje. Išleisti darbai: „Muzikinis auklėjimas vaikų darželyje“ (1966), „Vaikų balsų lavinimas darželiuose“ (1975), „Ikimokyklinio amžiaus vaikų dainavimo mokymo metodika“ (1978), „5 – 7 metų vaikų mokymo dainuoti pedagoginės sąlygos ir galimybės“ (1976), „Muzikinio auklėjimo ir lavinimo vaikų darželyje metodika“ (1983), „Estetinis vaikų auklėjimas darželyje“ (1988), muzikos vadovėlis šešiamėčiams „Dainorėlis“ ir knyga mokytojui (1985).

VIDA KRAKAUSKAITĖ

Gimė 1924 m. Kaune. Lankė muzikos mokyklos fortepijono klasę, studijavo Kauno universitete lietuvių kalbą ir literatūrą, Valstybinėje konservatorijoje (dabar Muzikos akademija) baigė muzikos istorijos specialybę. Dirbo Vilniaus dešimtmetėje muzikos mokykloje (dabar M. K. Čiurlionio menų gimnazija) direktoriaus pavaduotoja ir teorinio skyriaus vedėja, dėstė teorijos ir privalomojo fortepijono dalykus. Vilniaus pedagoginiame institute dėstė muzikinio ugdymo metodiką.

Parengė fortepijono pradžiamokslį „Jaunasis pianistas“, vadovėlius „Muzika“ I – IV klasei (su A. Juozėnu). 1982 m. sukūrė autorinę muzikos mokymo pradinėse klasėse programą, pagal ją parašė muzikos vadovėlius „Lakštutė“ I – IV klasėms ir mokytojams skirtas metodines knygas. V. Krakauskaitė yra parengusi muzikos mokykloms skirtų solfedžio, muzikos literatūros vadovėlių, metodinių leidinių. Ji viena pirmųjų Lietuvoje solfedžio mokymą grindė reliatyviąja solmizacijos sistema.

PRANCIŠKUS DAUGARAVIČIUS

Gimė 1938 m. Anykščių rajono Ratendavos kaime. Mokėsi Panevėžio I vidurinėje ir Panevėžio pedagoginėje mokyklose, baigė Vilniaus pedagoginį institutą. 1961 – 1978 metais dirbo Klaipėdos pedagoginės mokyklos

dėstytoju. Nuo 1979 metų Valstybinės konservatorijos Klaipėdos fakultetų (dabar KU Menų fakultetas) dėstytojas.

Parengė ir išleido: „Muzika II – III klasei“ (su Z. Marcinkevičiumi, 1975), „Muzikos mokymas II – III klasėje“ (su Z. Marcinkevičiumi, 1975), Muzikos vadovėlis III klasei (1984), Muzikos vadovėlis IV klasei (1989), „Muzikos mokymas III klasėje“ (1986), „Muzika I – IV klasėje“ (su A. Katiniene ir Z. Marcinkevičiumi), mokytojo knyga (1990). Paskelbęs straipsnių laikraščiuose „Tarybinis mokytojas“, „Mūsų gaida“, mokslinių straipsnių rinkinyje „Tiltai“.

VIDA SURGAUTAITĖ

Gimė 1939 m. Šiauliuose, mokėsi Vievio vidurinėje mokykloje. Baigusi Vilniaus pedagoginio instituto muzikos mokytojų specialybę, dirbo Alytaus vaikų muzikos ir vidurinėje mokyklose. 1965 m. buvo pakviesta dirbti į Šiaulių pedagoginio instituto Muzikos katedrą. Nuo 1971 m., Muzikos mokytojų specialybę perkėlus į Klaipėdą, V. Surgautaitė skaitė Muzikinio ugdymo metodikos paskaitas, vadovavo studentų pedagoginei praktikai, baigiamiesiems darbams. Publikavo metodinius straipsnius, skaitė pranešimus muzikos mokytojų kursuose ir konferencijose.

1969 m. Švietimo ministerijos kvietimu įsijungė į muzikos mokymo bendrojo lavinimo mokykloje pertvarką. 1973 – 1974 m. drauge su E. Balčyčiu parengė vadovėlius „Muzika“ IV – VII klasėms, metodinę knygą mokytojams „Muzikos mokymas VI – VII“. 1982 – 1985 m. autorė dirbo prie naujo pataisyto ir papildyto muzikos vadovėlių ir metodinės knygos leidimo.

ZENONAS KAZIMIERAS MARCINKEVIČIUS

Gimė 1935 metais Kuršėnuose. Baigė Vilniaus pedagoginį institutą, apgynė daktaro disertaciją „Pradinių klasių mokinių mokymo dainuoti iš natų sistemos klausimai“. Dirbo Pedagogikos instituto Estetinio lavinimo sektoriaus vadovu. Nuo 1992 metų Vilniaus pedagoginio universiteto docentas, šiuo metu – Lietuvos Muzikos akademijos Kauno fakulteto docentas.

Parengė ir išleido: „Muzika II – III klasėse“ (su P. Daugaravičiumi), „Pradinių klasių mokinių mokymas dainuoti iš natų“ (1974), „Muzikos mokymas I klasėje“ (1974), „Muzikos mokymas II – III klasėje“ (su P. Daugaravičiumi), „Muzikos mokymas mažakomplektės mokyklos I – III klasėje“ (1980), „Muzikos mokymas II klasėje“ (1986), „Muzika lenkų mokyklų I – IV klasėse“ (1989), muzikos mokymo programas pradinėms klasėms, pirmąją aukštesniųjų klasių muzikos mokymo programą istoriniu principu, plokštelių kompleksus.

ARŪNAS DIKČIUS

Kompozitorius, pianistas, pedagogas, aktorius, muzikos švietimo centro kvalifikacinių programų vadovas. Šiuolaikinės mokyklos centro direktoriaus pavaduotojas, muzikos mokytojas ekspertas.

Kartu su Daiva Vyčiniene parengė ir išleido Muzikos vadovėlį, skirtą penktokams kaip pagrindinę muzikos dalyko darbo knygą. Dėl vadovėlio struktūros ypatumų (medžiaga dėstoma moduliais) jį galima naudoti ir kaip papildomą medžiagą šalia kitokių mokymopriemonių. Kartu su Jolanta Vaišviliene ir Eirimu Velička parengė vadovėlį 6 klasei. Vadovėliai sumanyti taip, kad mokytojas su mokiniais galėtų rinktis temas bei plėtoti jas pagal savo poreikius. Vadovėlių medžiaga susieta su kompaktiniuose diskuose įrašytais muzikos pavyzdžiais, interviu ar komentarais.

EIRIMAS VELIČKA

Gimė 1965 m. liepos 5 d. Dzūkijoje. Mokėsi, J. Tallat Kelpšos aukštesniojoje muzikos mokykloje, Lietuvos konservatorijoje (dabar Muzikos ir teatro akademija). Dirbo VPU ir VU dėstytoju, Pedagogikos institute vyriausiuoju specialistu, Šeškinės pradinės mokyklos muzikos mokytoju. Šiuo metu skaito paskaitas, veda seminarus muzikos pedagogams, publikuoja straipsnius aktualiais muzikinio ugdymo klausimais.

Parengė ir išleido autorinę muzikos dalyko programą (1990), metodinę knygą mokytojams „Garsų ir tylos paslaptys“ (1994), I – IV klasės muzikos vadovėlių ir pratybių sąsiuvinių komplektą, garso įrašų, vaizdinių priemonių (1995 – 2002), 6-os klasės muzikos vadovėlį „Mano muzika“ (su Arūnu Dikčiumi, Jolanta Vaišviliene). Sukurta pradinių klasių muzikinio ugdymo sistema remiasi muzikinių veiksenų įvairovės ir vidinės integracijos principais. Vadovėliuose ir pratybių sąsiuvinuose didelis dėmesys skiriamas autentiškajai

lietuvių folkloro tradicijai, pateikiama nuosekli muzikinės kalbos mokymo sistema. Pirmąkart plačiau pristatoma ir neeuropinių kultūrų muzika.

